

CENTRALIZĒTO EKSĀMENU SVEŠVALODĀS REZULTĀTU PIELĪDZINĀMĪBA EIROPAS VALODU KOPIĢAJĀS PAMATNOSTĀDNĒS NOTEIKTAJĪEM VALODAS PRASMES LĪMEŅIEM

2008.gadā ieviestais vispārējās vidējās izglītības standarts svešvalodā nosaka apgūstamās komunikatīvās un sociokultūras kompetenču jomas, kā arī sasniedzamo svešvalodas apguves līmeni: „Turpinot pirmās un otrās svešvalodas apguvi vidusskolā, izglītojamo rosina sasniegt valodas komunikatīvo kompetenci un sociokultūras kompetenci atbilstoši [...] valodas prasmes B2–C1 līmeņiem. Apgūstot trešo svešvalodu no 10.klases, izglītojamo rosina sasniegt valodas prasmes [...] noteiktajam B1 līmenim.” (MK Nr.715 no 02.09.2008.)

Standarta prasības atbilst Eiropas Padomes valodu līmeņiem, kas aprakstīti *Eiropas kopīgās pamatnostādnes (EKP) valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana* (Eiropas Padome, 2001) un veido „visaptverošas, caurskatāmas un saskaņotas” valodas apguves prasības (2006:16), kā arī definē, kas valodu apguvējiem jāiemācās, lai spētu lietot valodu saziņā, kādas zināšanas jāiegūst un kādas prasmes jāattīsta, lai komunikācija būtu sekmīga.” (2006:11) Valodas apguvēju vispārējās komunikatīvās kompetences ir aprakstītas sešu līmeņu sistēmā (A1, A2, B1, B2, C1, C2, kur A1 ir viszemākais līmenis un C2 – visaugstākais), kas palīdz gan gūt priekšstatu par valodu apguvēju sasniegumiem, gan formulēt skaidrus mācību mērķus.

Lai raksturotu izglītojamo svešvalodu prasmes, tiek izmantoti šādi līmeņu apraksti:

C1	Spēj saprast dažādas tematikas sarežģītus, garus tekstus un uztvert zemtekstu. Spēj izteikties radoši un spontāni, īpaši nemeklējot vārdus. Spēj atbilstoši un prasmīgi lietot valodu sociālajā, akadēmiskajā un profesionālajā jomā. Spēj izveidot skaidru, labi strukturētu, detalizētu tekstu par sarežģītiem jautājumiem, labi pārzinot tekstveides principus, lietojot atbilstošus saistījuma un saskaņojuma līdzekļus.
B2	Spēj saprast galveno domu sarežģītos tekstos gan par konkrētiem, gan abstraktiem tematiem, arī diskusijās par profesionāliem jautājumiem savā specialitātē. Spēj sarunāties samērā brīvi un spontāni, saziņa ar dzimtās valodas lietotājiem noris bez aizķeršanās. Spēj skaidri un detalizēti izteikties par dažādiem tematiem, pamatot savu viedokli, izklāstot dažādu variantu priekšrocības un trūkumus.
B1	Spēj saprast svarīgāko skaidros izteikumos literārā valodā par zināmiem tematiem tekstos, kas saistīti ar darbu, skolu, brīvo laiku utt. Spēj gandrīz vienmēr tikt galā situācijās, kādas var rasties, ceļojot pa vietām, kur runā apgūstamajā valodā. Spēj izveidot vienkāršu, saistītu tekstu par tuviem vai personīgi interesējošiem tematiem. Spēj aprakstīt pieredzēto, notikumus, sapņus, cerības un centienus, īsi pamatot un paskaidrot savus uzskatus, plānus.

Par normatīvi kriteriālo vērtēšanu

Līdz 2011./2012. mācību gadam vērtējums centralizētajos eksāmenos svešvalodās tika noteikts pēc normatīvi kriteriālā principa, izsakot vērtējumu 6 līmeņos – no A (augstākais) līdz F (zemākais). Sākot ar 2012./2013. mācību gadu, lai izvērtētu izglītojamā snieguma atbilstību B1, B2 vai C1 līmenim centralizētajos eksāmenos svešvalodās, tiks izmantota līmeņatbilstības kriteriālās vērtēšanas pieeja. Tas nozīmē, ka viena konkrēta izglītojamā sniegums tiek vērtēts, nosakot tā atbilstību iepriekš noteiktiem standartiem vai kritērijiem, neatkarīgi no tā, cik zems vai cik augsts ir bijis pārējās grupas sniegums. Šī pieeja dod skaidrāku priekšstatu par konkrētā izglītojamā spējām un kompetencēm, sasniedzot noteikto līmeni, kā arī atvieglo eksāmena rezultātu salīdzināšanu ar citām vērtēšanas sistēmām.

Lai īstenotu pāreju uz jaunu kritēriālo vērtēšanu, kā arī lai saskaņotu valodu apguves līmeņus vispārējās vidējās izglītības standarta svešvalodā un Eiropas kopīgajās pamatnostādņēs, 2010.gadā tika izveidotas svešvalodu speciālistu darba grupas, kuras veica 12.klases svešvalodu eksāmenu grūtības pakāpes pielīdzināšanu Eiropas Valodu kopīgajās pamatnostādņēs noteiktajiem valodu prasmi līmeņiem, izmantojot Eiropas Padomes speciāli izstrādāto metodiku eksāmenu līmeņu pielīdzināšanai EKP.

Par pētījuma gaitu un rezultātiem:

1. 12.klases angļu valodas eksāmena saturs tika salīdzināts ar EKP līmeņu aprakstos norādītajiem teksta veidiem, tēmām un valodas funkcijām. Visu svešvalodu 12.klases eksāmenu uzdevumu prasības tika saskaņotas ar EKP līmeņu aprakstos norādītajām uzdevumu prasībām.
2. Visu 12.klases svešvalodu eksāmenu uzdevumu vērtēšanas skalas tika saskaņotas ar EKP vērtēšanas skalām, ievērojot EKP pamatus un izmantojot līmeņu aprakstu sistēmu.
3. Izvērtējot visu svešvalodu eksāmenu pēdējo gadu rezultātus, objektīvo daļu saturu, testelementu un uzdevumu atbilstību noteiktajam līmenim, kā arī vietējos runāšanas un rakstīšanas paraugus un salīdzinot tos ar EKP valodu prasmes līmeņiem, tika noteikts katra līmeņa procentuālais īpatsvars.

Pētījuma rezultātā tika secināts, ka eksāmena lasīšanas, klausīšanās, valodas lietojuma, rakstīšanas un mutvārdu daļas ietver valodas prasmes B1-C1 līmeņiem raksturīgās īpašības. Tas nozīmē, ka eksāmens rosina produktīvo, receptīvo un interaktīvo stratēģiju pielietojumu dažādos spēju līmeņos, kā arī aptver EKP aprakstītās valodas jomas, komunikatīvās situācijas un darbības, kas palīdz precīzi noteikt izglītojamo valodas prasmi līmeni. Pēdējo gadu rezultātu analīze rāda, ka VISC centralizētie svešvalodu eksāmeni sniedz derīgu, drošu un salīdzināmu vērtējumu, kas ļauj to izmantot izglītojamo valodas prasmes līmeņa noteikšanai atbilstoši EKP valodu prasmes līmeņiem¹.

Par līmeņu robežām

Izmantojot pētījuma gaitā iegūtos datus, tika noteiktas līmeņu robežas (A2/B1, B1/B2, B2/C1). Sākot ar 2012./2013. mācību gadu, tās tiks izmantotas izglītojamo sasniegumu svešvalodu eksāmena vērtēšanā, kā arī veicot turpmāko eksāmenu uzdevumu izstrādi:

Līmenis	Kopprocents
C1	95 – 100%
B2	70 – 94%
B1	40 – 69%

Izglītojamo sasniegumu vērtējums svešvalodu centralizētajos eksāmenos tiks izteikts procentuālajā novērtējumā. Tiem izglītojamajiem, kuri sasniegs B1 vai augstāku līmeni sertifikātā papildus procentuālajam novērtējumam tiks norādīts arī atbilstošais EKP līmenis (B1, B2 vai C1). Izglītojamajiem, kuri nenasniegs 40% robežu, vērtējums sertifikātā tiks izteikts tikai procentuālajā novērtējumā.

Par svešvalodas līmeņa pašnovērtējumu

Lai izvērtētu izglītojamo svešvalodu prasmes līmeni un noteiktu tālākos mācību mērķus, ir ieteicams izmantot pašnovērtējuma tabulu² (sk. pielikumu), kā arī VISC mājas lapā pieejamos metodiskos materiālus.

¹ Detalizētāka informācija par pētījumu ir atrodamā VISC mājas lapā:

http://visc.gov.lv/visc/dokumenti/petijumi/20110920_petijums_lv.pdf

² Lai gūtu plašāku priekšstatu par Eiropas valodu apguves līmeņu sistēmu, iesākam skolotājiem, izglītojamajiem un visiem interesentiem iepazīties ar Eiropas Padomes izstrādāto dokumentu *Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana*:

http://www.valoda.lv/downloadDoc_419/mid_534

1.pielikums – Pašnovērtējuma tabula
Svešvalodu līmeņu apraksti

	A1	A2	B1	B2	C1	C2
Lasīšana	Prot izlasīt un saprast ļoti īsus, vienkāršus tekstus, lasot pa atsevišķām frāzēm, uztver tekstā pazīstamus nosaukumus, vārdus un elementārus izteicienus, vajadzības gadījumā pārlasot tekstu.	Prot izlasīt un saprast īsus, vienkāršus tekstus par zināmām tēmām ar ikdienā visbiežāk lietotajiem vārdiem, no kuriem daļa ir internacionālismi. Prot tajos atrast vajadzīgo informāciju.	Prot caurskatīt garākus tekstus, lai atrastu un iegūtu informāciju no dažādām teksta daļām vai no dažādiem tekstiem konkrēta uzdevuma izpildei. Prot tajos atrast un saprast vajadzīgo informāciju.	Prot caurskatīt garus un sarežģītus tekstus, ātri atrod vajadzīgo informāciju. Prot lasīt patstāvīgi, lasīšanas veidu un tempu piemērojot konkrētam tekstam vai lasīšanas mērķim. Grūtības var sagādāt retāk lietotas idiomās.	Prot caurskatīt un detalizēti saprot garus, sarežģītus dažāda veida un satura tekstus, uztverot smalkas nianšes. Izprot stila atšķirības un tieši vai netieši izteiktus viedokļus. Ja ir nepieciešams, grūtākās vietas pārlasa vēlreiz.	Bez grūtībām var izlasīt un saprast dažāda veida, uzbūves un valodas ziņā sarežģītus tekstus. Prot caurskatīt un uztvert tajos smalkas stilistiskas atšķirības, tieši vai netieši izteikto vārdu nozīmi.
Klausīšanās	Saprot ļoti lēni artikulētu runu, kurā ieturētas garas pauzes. Saprot pazīstamus vārdus un ļoti vienkāršas frāzes.	Saprot atsevišķas frāzes un izteikumus biežāk lietotos vārdus, saistītus ar aktuālām vajadzībām, ja runā skaidri un lēni. Uztver galveno domu īsos, vienkāršos un skaidri izrunātos tekstos.	Saprot svarīgāko skaidri artikulētā, samērā lēnā un literāri pareizā runā par pazīstamām tēmām, uztver gan vispārīgo informāciju, gan atsevišķas detaļas. Var kopumā izprast informāciju, ja temats ir pazīstams, izklāsts vienkāršs un skaidri strukturēts.	Saprot galveno domu izvērstā runā, uztver informāciju gan par konkrētiem, gan abstraktiem jautājumiem, arī ar sarežģītu argumentāciju, ja temats ir pietiekami pazīstams. Saprot literārā valodā teikto gan klātesot, gan ierakstā par zināmām un nezināmām tēmām.	Saprot izvērstu runu par abstraktiem un sarežģītiem tematiem ārpus sava interešu loka, arī tad, ja tai nav skaidras uzbūves un ir vāji izteiktas loģiskās sakarības. Atpazīst idiomātiskus un sarunvalodas izteicienus, izprot valodas stila un attieksmes maiņu.	Bez grūtībām saprot jebkuru runas veidu - gan tiešā saziņā teikto, gan ierakstā, arī tad, ja tiek runāts ātrā tempā. Saprot idiomātiskus un sarunvalodas izteicienus. Uztver runu, kurā lietoti dialektismi vai nepazīstama terminoloģija.
Valodas lietojums	Lieto atsevišķus vārdus un frāzes saistītas ar biežāk lietotām, zināmām situācijām. Lieto dažas vienkāršas iegaumētas gramatiskās konstrukcijas un teikuma modeļus.	Lieto ikdienā visbiežāk nepieciešamos vārdus un frāzes. Lieto vienkāršas gramatiskās konstrukcijas. Pieļauto kļūdu daudzums netraucē saziņu.	Ir pietiekams vārdu krājums, lai varētu sazināties iepriekš paredzamās situācijās. Parasti laba gramatiskā kontrole, kaut arī manāma dzimtās valodas ietekme. Pieļautas kļūdas netraucē saziņu.	Laba gramatiskā kontrole. Prot variēt formulējumus, lai izvairītos no atkārtotības. Leksiskā precizitāte parasti ir augsta, atsevišķos gadījumos neprecīza vārdu izvēle netraucē saziņu. Dažreiz pieļauj nenozīmīgas kļūdas.	Ir plašs vārdu krājums, kas ļauj izvairīties no atkārtotības. Lieto sarunvalodas vārdus un idiomātiskus izteicienus. Stabili prot saglabāt augstu gramatiskās pareizības līmeni. Spēj patstāvīgi labot pieļautās kļūdas.	Ir ļoti plašs vārdu krājums. Lieto sarunvalodas vārdus un idiomātiskus izteicienus, izprot vārdu dažādās nozīmes. Vārdu krājumu lieto pareizi un atbilstoši. Stabili prot saglabāt augstu gramatiskās pareizības līmeni sarežģītā tekstā.

	A1	A2	B1	B2	C1	C2
Rakstšana	Prot uzrakstīt vārdus, vienkāršas frāzes un teikumus.	Prot uzrakstīt īsu, vienkāršu tekstu par ikdienišķiem jautājumiem, izmantojot iemācītus izteicienus un personīgo pieredzi.	Prot uzrakstīt vienkāršu, saistītu tekstu par zināmiem jautājumiem atbilstoši savām interesēm. Prot samērā brīvi rezumēt, paust savu viedokli par apkopoto faktu materiālu ikdienišķos vai neikdienišķos jautājumos atbilstoši savai personīgajai pieredzei.	Prot uzrakstīt skaidru, detalizētu tekstu par zināmiem un abstraktiem jautājumiem atbilstoši savām interesēm. Prot apkopot, izvērtēt informāciju, argumentēt savu viedokli.	Prot izveidot skaidru, labi strukturētu, sarežģītas tematikas, detalizētu tekstu, labi pārzinot tekstveides principus, lietojot atbilstošus saistījuma un saskaņojuma līdzekļus. Prot diezgan plaši izvērst un argumentēt savu viedokli.	Prot skaidri un saprotami uzrakstīt strukturētu, sarežģīta satura tekstu. Prot plaši un izvērsti argumentēt savu viedokli. Prot izvēlēties valodas stilu atbilstoši dotajam uzdevumam, lietojot idiomātiskus izteicienus.
Runāšana	Prot vienkāršā veidā sazināties. Saziņas process ir atkarīgs no sarunu biedra iespējām runāt lēnā tempā un, ja nepieciešams, atkārtot/izteikt citiem vārdiem sacīto. Prot uzdot vienkāršus jautājumus un atbildēt uz sarunu biedra jautājumiem par zināmām tēmām. Lieto vienkāršus, savstarpēji nesaistītus izteikumus.	Prot sazināties iepriekš paredzamās situācijās un piedalīties īsās sarunās, kurās sarunu biedrs nepieciešamības gadījumā var sniegt palīdzību. Komunikatīvo līdzekļu klāsts ir ierobežots. Prot lietot vienkāršus izteiksmes līdzekļus, lai īsi izteiktu apgalvojumu, salīdzinātu priekšmetus un lietas.	Prot diezgan pārliecinoši sazināties par zināmām un mazāk zināmām tēmām. Prot apmainīties ar informāciju, to pārbaudīt un/vai apstiprināt. Prot pārvarēt saziņas grūtības arī neierastās situācijās. Prot veidot vienkāršu plānveidīgu stāstījumu arī par abstraktiem jautājumiem, īsi pamatot savu viedokli.	Prot runāt brīvi un uzturēt sarunu, īpaši nemeklējot vārdus. Prot atbilstoši uzsākt, uzturēt un noslēgt sarunu. Prot veidot plānveidīgu, loģiski pamatotu, detalizētu stāstījumu. Savu viedokli izsaka precīzi un to pārliecinoši argumentē.	Prot brīvi un pārliecinoši sarunāties par dažādām tēmām bez iepriekšējas sagatavošanās. Prot izveidot skaidru, raiti plūstošu, labi strukturētu runu arī par sarežģītiem tematiem. Apzināti izmanto savienojuma un saskaņošanas līdzekļus. Izvēlas situācijai atbilstošu runas stilu. Prot veidot pārdomātu stāstījumu, izmantojot piemērotus argumentus, akcentējot atsevišķus jautājumus un izdarot atbilstošus secinājumus.	Bez grūtībām piedalās jebkurā sarunā vai diskusijā, prasmīgi lieto idiomātiskus izteicienus. Izvēlas situācijai atbilstošu runas stilu. Runā pilnīgi brīvi un precīzi, lieto plašu vārdu krājumu, kas ļauj izprast vārda nozīmes nianšes. Prot veidot skaidru, brīvi plūstošu, labi strukturētu runu, izmantojot piemērotus argumentus, akcentējot atsevišķus jautājumus un izdarot atbilstošus secinājumus.

Izmantoti prasmju apraksti no „Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana” (2006).